

КОМУНІСТИЧНА ОСВІТА

XX

РОКІВ ВЕЛИКОЇ
СОЦІАЛІСТИЧНОЇ
РЕВОЛЮЦІЇ

1937.

4 /

11

ВИДАВНИЦТВО „РАДЯНСЬКА ШКОЛА“

З М І С Т

ДО 20 РІЧНИЦІ ВЕЛИКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ ЖОВТНЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Двадцять років Великої Жовтневої Соціалістичної революції	1
В. М. Молотов — До двадцятиріччя Жовтневої революції	10
С. В. Косіор — Двадцять років	24
К. В. Сухомлін — Україна радянська, соціалістична	27
У Раді Народних Комісарів Союзу РСР	31

РАДЯНСЬКА ШКОЛА ДО ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ ЖОВТНЯ

С. Чавдаров — Липецька школа ім. П. В. Щепкіна	36
Є. Марцинківська — Праця в Радянській школі зробила мене щасливою	53
М. Кранц — Кілька уваг про роботу вчителя в минулому й тепер	56

МОВА І ЛІТЕРАТУРА В ШКОЛІ

А. Феоктістов — Збагачення словника учнів середньої школи	59
Г. Рихтер — Синтаксическая синонимика в современном русском литературном языке	68

МАТЕМАТИКА В ШКОЛІ

Проф. К. Щербина — Усні вправи з математики в курсі середньої школи	81
Ф. Масовер — Усні обчислення в 5 — 10 класах	87
І. Дворкін — Формули скороченого множення	109

ГЕОГРАФІЯ В ШКОЛІ

В. Резніченко — Засоби унаочнення у викладанні географії	113
О. Блюміна — Як проробити тему „Погода і клімат“ в 3 класі	

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Г. Фертман — Про педагогічні погляди Герцена	130
--	-----

НАШ ДОСВІД

Е. Турова — Вправи з складання узорів в 1 та 2 класах	139
О. Гудзенко — Як я працювала в 1 класі з мови	142
С. Ждаха — Урок читання в 1 класі	146
Г. Огерчук — Як я проваджу уроки читання в 1 класі	149

Техредактор
П. Монжеран

Здано до друкарні 26.XI—37 р.
Підп. до друку 11.XII—37 р.
Формат паперу 72×105^{1/8}_{mm}
9,5 друк. арк. 120.000 друк.
знаків 1 папер. арк. Уповн.
Головаліту № 7204. Зам. 283.
Тираж 13885 пр.
Друк. и-ва „Пр. Пр.“
Київ, вул. Леніна, 19.

РАДЯНСЬКА ШКОЛА ДО ДВАДЦЯТИРІЧЧЯ ЖОВТНЯ

С. ЧАВДАРОВ

ЛИПЕЦЬКА ШКОЛА ім. П. В. ЩЕПКІНА

47 років тому до Липець приїхав переведений із села Тетлега Зміївського повіту Харківської губернії Петро Васильович Щепкін, тоді ще 25-річний учитель, який уже мав 6 років педагогічного стажу. Приїхав новий завідувач, готовий всього себе віддати справі народної освіти.

Дуже уболівав П. В. Щепкін з того, що багато дітей залишаються поза школою, особливо тому, що не діставали можливості вчитися в школі найчастіше діти бідняків. Злидні змушували їх батьків використовувати дітей у домашньому господарстві, переважно на випасуванні худоби. Коли ці діти приходили до школи, для них уже не було місця. Всі місця бували зайняті дітьми заможніших.

Уболівав П. В. Щепкін з того, що до школи ходило небагато дівчат.

Це його піклування було не до вподоби „начальству“, що відвідувало школу. Крім інспекторів народних шкіл, до школи приїздили предводитель дворянства, голова земської управи й інші представники влади. Одного разу один з них поставив П. В. Щепкінові банальне запитання: „Як справи?“ Діставши відповідь, що до школи ходить мало дівчат, предводитель дворянства відповів: „Про що ви турбуєтесь? Це й добре, що дівчат не посилають до школи. Чим менше буде грамотних, тим буде краще“.

Вся увага інспекторів і інших начальників при відвідуванні ними шкіл направлена була мало не виключно на поставу релігійного виховання. У візитаційній книзі 25/III 1901 року інспектор шкіл Бойков написав: „Прошу п. п. викладачів звернути особливу увагу на розуміння дітьми виучених молитов і на красоту церковно-слов'янського читання“.

30/I 1904 р. той же Бойков ні про що інше не може зауважити: „Треба прагнути до того, щоб кожен, хто закінчує школу, прочитав часослов під керівництвом учителя“.

Живий учитель, його потреби, живі діти з їх особливостями — все це не цікавило агентів царського міністерства освіти.

І як фальшиво звучали за цих умов слова п. 7 схеми річного шкільного звіту: „Чи не було серед учнів дітей з особливо видатними здібностями?“

Що бойковим до дитячих здібностей!

Повний внутрішнього гніву на душителей народу, повний любові до такої лаконічної відповідь: „Діти з особливо видатними здібностями серед учнів завжди бувають“.

Так і відчувається протестуюча іронія чесного народного вчителя: „Для чого все це вам? Пусті з вами балачки“.

П. В. Щепкін згадує, як в 1910 році школу відвідав інспектор Бойков. Прийшов він на уроки в 1 клас („отделение“). Це був початок навчального року. Учителька, природно, навчаючи грамоти, вдавалася до пояснень російських слів українською мовою. Обурений інспектор не зміг досидіти до кінця уроку, вийшов з класу. Викликавши до себе Петра Васильовича, як завідувача школи, він накинувся на нього: „Як можна допускати викладання цією дурацькою мовою“.

Близький до народу П. В. Щепкін не раз чув, як селяни висловлювали побажання, щоб їх діти довше вчилися, діставали більше знань, які — сподівалися батьки — зроблять їх життя кращим.

Відбиваючи ці настрої селянських мас, П. В. Щепкін в своєму звіті за 1909 рік написав: „Населення не задоволене школою... Недостатня тривалість навчання в нашій школі є головний чинник слабого впливу на життя тих, що в ній навчаються“.

Відомо, що міністерство освіти неодноразово нагадувало вчителям про те, що вони повинні водити дітей до церкви і обов'язково втягати учнів до церковних співів і читання.

Учні 2-ої Липецької школи в церкві не читали і не співали. В річному звіті про роботу школи за 1908 рік П. В. Щепкін мусив відповісти на запитання начальства: „Чи беруть участь учні школи в церковних службах (читанні і в співах на кліросі)?“ І він не шукав якогось дипломатичних формулювань, щоб заспокоювати своє начальство, а відповів категоричним „ні“.

Так само не ухилився він і від відповіді на запитання, які труднощі мають учителі в своїй роботі: „Всі незручності й недоладності, яких зазнають учителі, прямо залежать від надто мізерного утримання, одержуваного за свій труд; його не вистачає на задоволення найнеобхідніших потреб“, так різав чисту правду дійсний учитель школи для народу.

П. В. Щепкін ненавидів лицемірство тих, що бралися керувати освітою, щоб на ділі якнайменше давати її народові.

До них цілком підходять чудові слова В. І. Леніна, написані ще в 1907 році: „Ще Некрасов і Салтиков учили російське громадянство розпізнавати під пригладженою і напوماженою зовнішністю освіченості кріпосника-поміщика його хижі інтереси, вчили ненавидіти лицемірство і бездушність подібних типів“¹.

У лицемірстві й бездушності різних предводителів дворянства, голів земських управ, директорів, інспекторів шкіл П. В. Щепкін мав можливість перекопатися не один раз.

У класах було по 100 і більше учнів, але ні земство, ні інспектор шкіл не дбали про збільшення числа вчителів у школі.

З 1917 року, після Великої Соціалістичної революції 2-а Липецька школа, залишаючись початковою, має вже 5 учителів.

У 1931 році 2-а Липецька школа перетворилася на неповну середню з 11 вчителями.

Майже півстоліття нерозривно пов'язана історія школи з іменем Петра Васильовича Щепкіна. Багато з його учнів уже мають внуків, які тепер учаться у тій же школі, де вчилися їх діди й батьки, у тій самій школі, яку тоді очолював і тепер очолює Петро Васильович Щепкін.

Три покоління звать його своїм учителем. Три покоління... Два з них знали ще жахливий царизм; для них були закриті двері в світ. Третє покоління — це покоління радянських дітей. Їм партія Леніна — Сталіна

¹ В. І. Ленін, „Твори“. Партвидав, т. XII, стор. 9 (стаття „Пам'яті графа Гейдена“).

і уряд радянський відкрили такі перспективи, яких ніколи не знали діти трудящих.

З приємністю згадує про своє навчання в Щепкінській школі 60-річний дідусь, колгоспник Микола Яковлевич Олійник.

„Петро Васильович — це був учитель, як рідний батько. Він не бив, не лаяв, а словами й ласкою навчав нас, селянських дітей. Повнучував П. В. п'ятеро моїх синів: один ще вчиться тепер у П. В., другий закінчив школу пілотів, третій рахівником в артілі, четвертий служить третій рік у Червоній Армії, командир взводу, пятий інженер, спеціаліст по моторах.

Я дуже задоволений школою“.

Син М. Я. Олійника, інженер, аспірант, уже автор деяких друкованих праць, комсомолец Іван Миколайович пише:

„Петра Васильовича знає й поважає все село, хоч у ньому біля двох тисяч дворів. Знають його далеко за межами села. Таку шану й повагу ця людина заслужила довгим трудовим життям на фронті народної освіти, вкладаючи всього себе без остатку в свою любиму справу...

У моїй пам'яті зараз випливають окремі епізоди з мого навчання в школі. 1918 рік. Країна напружувала всі зусилля, щоб відкинути війська інтервентів. Школа була у важкому стані. Учителі розбігалися. Всі школи в нашому селі закрили. Тільки школа, якою керував П. В., продовжувала заняття. Не було дров, нікому було топити. Але це не зупинило вчителя Щепкіна. П. В. брав свою палицю і бадьорою похідкою обходив селянські хати, переконував селян привезти з лісу по возу дров. І дрова привозили. Ніхто не міг відмовити П. В. в його просьбі.

Прибиральниці в школі не було. П. В. сам таскав дрова і топив груби в класах. Коли ми приходили до школи, в класах було тепло. Ми вчилися“.

„Не можна обмежити себе рамками вузької вчительської діяльності. Вчительство повинне злитися з усією масою трудящих, що бореться“, — вимагав В. І. Ленін від народного вчителя¹.

Щепкінська школа не стояла осторонь від цієї боротьби.

„Ви організатор нашого колгоспу. Ви нам розказували про завдання колгоспів, роз'яснювали нам директиви партії і уряду. Виховуйте ж наших дітей у комуністичному дусі, щоб вони були активними будівниками соціалізму“, — цими словами вітало П. В. Щепкіна правління Липецького колгоспу „Перемога“ до дня 50-річчя педагогічної діяльності П. В.

П. В. Щепкін налічує серед своїх колишніх учнів 11 інженерів, 27 техніків, 68 учителів початкових та середніх шкіл, 14 викладачів вищої школи, 17 лікарів, 14 агрономів.

Петро Васильович з особливим підкресленням відмічає, що значне число його учнів пішло стежкою свого вчителя, обравши для себе професію педагога, професію народного вчителя. Це його радує особливо. Він пишається тим, що свою любов до дітей він зумів прищепити і тим, кому віддавав всі свої сили.

Школа, керована Щепкіним, служила трудовому народові. Червоні партизани, що билися проти білогвардійських банд, згадували в своєму листі-привітанні П. В. Щепкіну до дня його 50-річного ювілею: „Ми добре пам'ятаємо ту теплу зустріч, яку ви нам організували, коли ми тільки зайняли Липці й билися за Харків. Як тепло ви, дорогий П. В., тоді нас зустріли в школі біля бувшої волості — напоїли гарячим молоком та частували білою українською паляницею, а, проводжаючи нас від душі побажали швидких перемог над білогвардійською погромною сворою“.

Два роки тому в зв'язку з своїм 50-річним ювілеєм П. В. Щепкін в районній газеті „Колгоспник“ писав: „32 роки я працював сільським учителем при царській владі. Але хто міг оцінити тоді що так по-

¹ В. І. Ленін, „Твори“. „Партвидав“, т. XXIII, стор. 66.

трібну й важливу роботу. Не вчити, а задурманювати селянських дітей примушували нас царські сатрапи.

Тільки при радянській владі по-справжньому було оцінено працю сільського вчителя. І я відчув щастя творчого життя. На 18 році Великої Соціалістичної революції відбувся 50-річний ювілей моєї педагогічної діяльності. Вся громадськість Радянської України дуже тепло відмітила цей скромний ювілей. І це було великою нагородою за мою 50-річну працю.

Незабутні дні відзнаки мого ювілею омолодили мій дух і сили, піднесли бажання ще з більшим ентузіазмом віддатися почесній праці освітянина до кінця свого життя“.

4, XI 1924 року президія ЦВК УРСР ухвалила:

„Беручи на увагу заслуги сільського вчителя тов. Щепкіна П. В. в справі народної освіти за період його 30-річної праці в Липецькій школі і відзначаючи особливі його заслуги перед Радвладою по організації трудової школи, нагородити тов. Щепкіна П. В. орденом Червоного Трудового Прапору.

Одночасно з цим запропонувати Харківському ГВК поставити на своїй президії питання про матеріальну нагороду тов. Щепкіна“.

Орденоносець П. В. Щепкін і зараз ще стоїть на посту керівника школи, її незмінного директора.

В школі т. Щепкіна ввійшло в традицію звертати найпильнішу увагу на виховання в учнів навичок охайного, акуратного ставлення до шкільної меблі, до своїх книжок і зошитів, до свого одягу і т. д.

Учні школи сидять на партах, яким уже пішов 32 рік. Тридцять один рік на цих самих партах сиділи учні: сиділи батьки, тепер сидять їх діти. Але ці ж парти обслуговуватимуть дітей ще не один десяток років. Вони наче нові: цілі, без будь-яких ушкоджень, без написів, навіть фарба — і та не стерлася.

Часто, буває, розглядаєте ви ще недавно зроблені парти, а вже у них пообрізувані краї, повирізувані прізвиська та імена і т. д.

Нічого подібного в Липецькій школі ім. Щепкіна немає. Парти, класні дошки, двері, підвіконники — привертають до себе увагу своєю чистотою і впорядкованістю. І досягається це без особливих труднощів. Дітям, які вперше вступають до школи, розповідають, як треба берегти державну власність, указують, як їх батьки вчилися за цими ж партами і приберегли їх і для своїх дітей. Це дуже впливає. Нікому і на думку не спадає подряпати парту, царапнути ножом чи гвіздком класну дошку.

У кінці року стіни в класних кімнатах так само чисті, як і на початку навчального року. Ціла штукатурка, немає на стінах ніяких написів, не видно на них ознак того, що стінами користуються як прес-пап'є і т. д.

Класи озеленені: на вікнах квіти, за ними доглядають самі діти.

Роз'яснювальна робота, з одного боку, і наявність сталих традицій, з другого, дають потрібний педагогічний ефект.

Школа працює в 2 зміни, а після ранішньої зміни майже й потреби немає підмити: на підлозі чисто, ніяких папірців, ніякого сміття. Діти звикли думати не тільки про себе, а й про інших, про тих, що працюватимуть у цих же класах після них.

У дітей справді виховується соціалістичне ставлення до державної власності, виховуються навички культурної, соціалістичної поведінки.

НАВЧАЛЬНА РОБОТА В ШКОЛІ

Школа ім. П. В. Щепкіна веде наполегливу боротьбу за те, щоб учні добре вчилися, щоб знання у них були тверді, щоб навички читання, письма, розв'язування задач були міцні.

В архіві школи можна знайти кілька зразків учнівських робіт, виконаних кілька десятків років тому. Ці роботи говорять нам, що завжди в 2-ій Липецькій школі звертали дуже велику увагу на те, щоб учні писали чисто, чітко і красиво.

І тепер так само учні школи ім. П. В. Щепкіна пишуть чисто, їх зошити охайні, літери виведені старанно.

Учні 3 і 4 класів навчаються добре читати, добре висловлюватися і добре писати.

Наводимо деякі зразки таких письмових робіт учнів 3 і 4 класів.

Із оповідань за малюнком.

БІЛКА

В густому лісі в дуплі старого дуба жила білка і двоє біленят. Біленята маленькі, очі в них блискучі.

Два товариші пішли в ліс назбирати грибів і нарвати квітів. Хлопці побачили в дуплі білку. Коля і Ваня підійшли до дупла. Білка в той час вистрибнула з дупла, а біленята залишилися. Біленята виглядали з дупла. Хлопці взяли біленят, роздивилися і поклали знову назад.

Назбирали Коля і Ваня грибів і пішли собі додому.

Там вони розповіли товаришам про зустріч свою з білкою.

(Учениця 3 класу Настя Пархоменко)

Із письмових робіт учнів 4 класу.

ПОЖЕЖНА СОБАКА

В місті загорівся будинок. На пожежу приїхали пожежники з собаками. До пожежників підбігла жінка, вона плакала і говорила, що в неї у будинку залишилась дворічна дівчинка. Пожежники послали в будинок собаку Боба. Боб побіг по сходах і швидко зник у диму. Через хвилину Боб повернувся з дівчинкою в зубах. Мати була дуже рада і кинулась цілувати свою доньку. Пожежники лащили Боба, дивились, чи він не обгорів, але Боб не давав, щоб його оглядали, він рвався в будинок. Пожежники подумали, що в будинку є щось живе і пустили його. Боб зник у диму. Коли він повернувся, то ніс щось у зубах. Люди роздивилися й почали сміятися — Боб ніс в зубах велику ляльку.

(Переказ виконано 1/X 1936 року)

Увага до читання, до письма, природно, сприяла тому, що учні цих класів в основному пишуть задовільно.

На іспитах всі учні 4 класу з української мови дістали переводні оцінки: „відмінно“ — 7, „добре“ — 15, „посередньо“ — 21.

У 3 класі з 45 учнів пишуть „відмінно“ — 8 учнів, „добре“ — 21, „посередньо“ — 13, „погано“ — 1.

З 44 учнів 2 класу не опанував програмного правописного матеріалу — 1 учень, 11 учнів тут пишуть „відмінно“, а „добре“ — 15 учнів.

Правильне чергування різноманітних видів вправ у класі, поєднання їх з домашніми письмовими вправами забезпечує уважне ставлення учнів до роботи, міцне закріплення вивченого, уміння самостійно вичене використовувати.

Заглянемо в зошит учня 4 класу. Там ми побачимо, що учні переходять від одних видів роботи до інших.

2/II 1937 року — попереджувальний диктант.

4/II 1937 року — письмовий граматичний розбір (виділення підмета і присудка).

6/II 1937 року — попереджувальний диктант.

8/II 1937 року — граматичний розбір речення (теж виділення головних членів речення).

9/II 1937 року — творчий диктант (учні самостійно перетворювали подані непоширені речення в поширені).

11/II 1937 року — списування і відзначення розділовими знаками (оклику, питання, крапкою) речень.

12/II 1937 року — письмовий переказ оповідання „Покинута гніздо“.

13/II 1937 року — контрольний диктант.

Ясно, що педагог практикує вправи з метою навчання; контрольний диктант застосовується не так часто, застосовується він справді для перевірки наслідків зробленого за певний відтинок часу. „Добре навчи, а тоді перевіряй“ — таким правилом керуються тут учителі, добре засвоївши собі цю перевірену багатющим досвідом пораду Петра Васильовича.

Всі письмові роботи, і класні і домашні, обов'язково вчителями перевіряються і оцінюються. Вчителі свої оцінки виводять чітким каліграфічним почерком, подаючи цим зразок для такого ж письма своїх учнів.

Випадків, щоб якийсь учень не виконав домашнього завдання, майже не буває.

У школі твердо виконується правило: кожне домашнє завдання з'ясувати, частину його виконати в класі, щоб кожний учень зрозумів, що саме і як він повинен зробити.

Зошити з арифметики теж охайні, чисті.

У навчанні арифметики надається великого значення розв'язуванню задач. Учні багато працюють над задачами в усіх класах. Від учнів вимагають, щоб вони повно з'ясували, про що треба довідатися і яким способом це можна зробити.

Задачі розв'язуються усно й на письмі. У зошитах дається повний хід процесу рішення.

На уроках арифметики учні привчаються зв'язно аналізувати питання. У Липецькій школі не задовольняються дуже стислим формулюванням дій. Учень повинен розповісти про все докладно: з'ясувати, що відомо, що невідомо і т. д.

Настирливість у вимогах, у досягненні мети приводить до добрих наслідків.

Найгірші наслідки виявив перший клас. Керівниця цього класу недостатньо володіє педагогічною технікою, до того ж вона деякий час хворіла. В першому класі залишилося на другий рік чотири учні.

У другому і третьому класах залишилося на другий рік по одному учневі, а з 4 класу всі учні переведені до 5 класу.

Керівництво першим класом на 1937/38 рік доручено вчительці, яка в 1936/37 навчальному році вела четвертий клас.

Якість засвоєння учнями програмного матеріалу до певної міри може бути характеризована тим, що оцінки „відмінно“ і „добре“, разом узяті, виразно домінують.

5—7 КЛАСИ

Українська мова. Рівень грамотності в школі помітно зростає. Про це свідчать іспитові роботи учнів. У п'ятому класі за II чверть оцінку „погано“ мали 10 учнів, а на іспитах „погано“ написали вже значно менше — 3 учні. Видно, що протягом року було звернено увагу на відстаючих учнів і в результаті вжитих заходів ступінь їх грамотності підвищився.

Аналогічне явище констатуємо і щодо учнів 6 і 7 кл. У шостому класі перша чверть навчального року виявила 6 учнів, яким довелося

виставити з української мови оцінку „погано“. На іспитах цю оцінку дістали тільки 2 учні.

У 7 класі „погано“ виконав іспитову роботу один учень з 31.

Темпи зростання грамотності рівномірні для всіх класів, може дещо інтенсивніші для п'ятого класу: тут 15 учнів написали іспитовий диктант без помилок („відмінно“) і 10 учнів дістали оцінки „добре“. Отже, 25 учнів з 41 виявили високу успішність з граматики і орфографії.

Пишуть досить чисто; традиція щепкінської виучки зберігає свою силу для всіх класів.

Російська мова. П. В. Щепкін завжди домагався, щоб учні його школи добре володіли російською мовою. Він умів добитися доброго знання російської мови від учнів і тоді, коли сам викладав у початковій школі. Він ставить своїм учителям вимогу, щоб вони культивували любов до російської мови, до читання творів російських письменників. Він вимагає якнайкраще виконати вказівки В. І. Леніна: „Ми, розуміється, стоїмо за те, щоб кожний житель Росії мав можливість навчитися великої російської мови“¹.

З наведеного нижче зразка можна бачити, що учні закінчують неповну середню школу з достатніми знаннями з російської мови.

Робота учениці Марії Губи

„АРЕСТ МАТЕРИ“

(из романа М. Горького „Мать“)

Роман „Мать“ Горький написав в 1906 году, за границей. Главными действующими лицами романа являются революционеры, вождем которых был Павел Власов, сын рабочего. Мать Павла тоже была революционеркой. Она помогала им в революционной работе и тогда, когда Павел сидел в тюрьме. За свою жизнь Павел был арестован несколько раз. Был он арестован и в день первомайской демонстрации. Революционеров и Павла судили. На суде Павел Власов выступил с большой речью. Речь Павла достали революционеры, напечатали на листки и хотели распространить. Обязанность эту взяла на себя мать.

Утром она вышла на улицу, попрощавшись с Людмилой и Сережкой, воспитанником Людмилы. Морозный воздух обдал ей лицо. Она оглянулась и пошла на станцию. Когда мать пришла на станцию и вошла в зал, пассажиров было еще мало... Она села на виду возле дверей. Люди сюда входили и выходили. Вот вошел какой-то молодой человек с желтым чемоданом в руках, оглянулся и пошел прямо к матери.

— В Москву? — тихо спросил он.

— Да. К Тане.

— Вот.

Он поставил чемодан и ушел. Мать пересела на другую лавку, ближе к выходу. Но вот в толпе людей она увидела знакомое лицо, которое следило за нею. Она поняла, что ее знают, что за нею следят. Шпион подозвал сторожа и начал что-то тихо говорить, указывая на нее глазами. Сторож медленно пошел к ней, а шпион быстро куда-то исчез. Подойдя к ней, сторож сказал: „Воровка“. Мать обиделась и сказала, что она не воровка, что она везет речь своего сына. Она рванула чемодан, и он отсала в толпу. Жадные руки хватили листки и прятали за пазуху. Мать, бросая листки, старалась сказать им все, что она знала. Она говорила: „Собирай, народ, силы свои в единую силу“.

Сзади толпы показались жандармы. Они расталкивали толпу, пробирались к матери. Мать старалась выбросить все листки. Вдруг жандарм схватил ее за руку и потащил. Другой жандарм подхватил за другую руку. Мать сказала что-то, и шпион ударил ее по лицу. Кровь залила ей лицо, но она не переставала говорить. „Морями крови не угасить правды“ — крикнула она. Тут жандармы втащили ее в тюрьму. Она удержалась рукой за ручку двери и сказала: „Не зальют кровью разума“.

Жандарм схватил ее за горло и стал душить.

(Оцінка „добре“).

¹ В. І. Ленін, „Твори“. Партвидав, т. XVII, стор. 163.

Математика. Викладач математики веде свою роботу так, що учні свідомо виконують дії. Особливістю його уроків є велика чіткість і плановість: він з'ясовує матеріал учням дуже просто. З'ясувавши, перевіряє, чи всі зрозуміли. Учень, який не зовсім розуміє з'ясоване вчителем, не соромиться про це заявити. Тоді вчитель знову подає пояснення і викликає слабкіших учнів до дошки, щоб упевнитися в тому, що вже незрозумілого не залишилося нічого.

Для з'ясування важких завдань учитель вдається до життєвих прикладів, які допомагають учням конкретно уявити собі те, що виглядає спочатку досить абстрактно.

Учні 6 класу іспитову задачу на правило пропорціонального ділення розв'язували так:

„Число 81 поділити у відношенні 3:7:8“.

1. Скільки всього пайок?

$$3 + 7 + 8 = 18.$$

2. Скільки приходить на пайку?

$$81 : 18 = 4,5.$$

3. Чому дорівнює перше число?

$$4,5 \cdot 3 = 13,5.$$

4. Чому дорівнює друге число?

$$4,5 \cdot 7 = 31,5.$$

5. Чому дорівнює третє число?

$$4,5 \cdot 8 = 36.$$

Увівши в з'ясування правила пропорціонального ділення поняття „пайка“, вчитель зробив справу дуже простою і зрозумілою. Після цього для кожного учня стало ясным, чому треба складати числа, які виражають пропорціональність поділу.

Зошити з математики чисті, сторінки без помарок, без плям, без підчисток. Учні в зошитах завжди пишуть номери задач для розв'язування вдома.

Успішність з математики висока: в 7 класі за рік не було жодного „погано“ ні з алгебри, ні з геометрії, в 6 класі було по 2 „погано“ з арифметики і геометрії.

Фізика. Той же вчитель викладає разом з математикою і фізику. Всю фізику він викладає на досвідах. Хоч всі фізичні приладдя, що їх має школа, і вміщуються в одній невеликій шафі, проте все, що тільки можна з'ясувати за допомогою демонстрацій, він інакше не може подавати. Чого немає в школі, він неодмінно дістає в середній школі № 1, заздалегідь сам виготовить те, що можна виготовити. Фізика — одна з найбільшлюбимих навчальних дисциплін у школі. Тому „відмінно“ з фізики мають 10 учнів, „добре“ — теж 10, „посередньо“ — 11 і „погано“ — 1. „Погано“ з фізики має учень, який таку ж оцінку має і з 4 інших дисциплін (він залишився на 2-й рік. Іспитів складати він не прибув).

Свої уроки вчитель фізики веде організовано, виділяючи чітко завдання уроку і всі його окремі етапи.

Учні уважні на уроці, бо їм наперед зазначено, над чим, у якому плані вестиметься робота.

СЛОВЕСНА ДИТЯЧА ТВОРЧІСТЬ

Школа в цій справі має певну традицію. 20 років тому народився рукописний орган „Пчелиный улей“, у якому з'являються дитячі літературні спроби. Велика Соціалістична революція створила ті умови, з яких творчі здібності дітей дістали найповніші можливості для свого розвитку й виявлення.

„Пчелиный улей“, керований люблячою рукою П. В. Щепкіна, організує дітей, стимулює їх до поглибленого читання, до спостережень, до власних літературних спроб.

В архіві школи збереглися деякі номери журналу „Пчелиный улей“.

Ці любовно оформлені зошити знайомлять нас з тим, як ще 16—19 років тому маленькі діти, учні 3—4 класів (тоді „отделений“) початкової школи, виступали з непоганими оповіданнячками, віршами, написаними щиро, з почуттям ритму, з використанням засобів образної мови.

Тепер учні пишуть багато більше й краще.

У школі видається літературна газета. Тут вміщаються твори дітей.

Наводимо деякі з них:

ГРАЙ, ГАРМОШКА!

Сонце сходить, сонце гріє,
В полі станув білий сніг.
Сьогодні, завтра — дні проходять,
У колгоспі почнуть сів.

Граї, гармонь, та веселіше,
Лунко, дзвінко граї.
Перший сів вітай.
Бечір. Ніч. Сонечко сховалося за гай.

(1935 р., уч. Даша Серікова)

Тут перспектива соціалістичної сівби подала натхнення авторів цих рядків.

БИЙ СИЛЬНІШЕ!

Бий сильніше,
М'яч летить прудкіше...
Ну, хапай! Хапай!
Гей! Стрівай! Стрівай!
М'ячі — стриб і скок,
Ось роззяві в ніс — цок-цок.
Той тікає вбік...
Безупинний регіт, крик...

Той вже скаче,
Той сміється й плаче.
Ой, весела ж гра!
Піт як із ведра!

(уч. 7 кл. Чміль)

Великий російський сатирик Салтиков-Шедрін виводить в одному з своїх творів Петеньку Утробіна, представника поміщицтва. Цей Утробіна „кожної ночі, лягаючи спати, розв'язував хоч би коротко одне державне питання“. І ось цей „державний“ муж на питання — „яка найкорисніша освіта для нижчих класів“, відповідав: „Ніяка. Їх треба виховувати в страхові божому“.

Утробіни й їм подібні не хотіли давати народові освіту. Цим утробіним, викинутим на смітник історії, викинутим Великою Соціалістич-

ною революцією за межі нашої батьківщини, устами учня Липецької школи так відповідає радянське молоде покоління:

О какая прекрасная наша школа,
Не найду и слов ее оценить.
В ней не учат разному вздору,
А как лучше построят
Жизнь новую, веселую, культурную.
Нет в ней обмана проклятых попов.
Детки все дышат свободно,
Не верят в чертей и богов.

ВИХОВНА РОБОТА В ШКОЛІ

„Завдання нової педагогіки — зв'язати вчительську діяльність з завданням соціалістичної організації суспільства“¹, — так говорив великий геній людства В. І. Ленін на всеросійському з'їзді вчителів-інтернаціоналістів.

Учитель радянської школи готує членів комуністичного суспільства. Звідси його завдання дуже відповідальні. Його завдання високі, найпочесніші. Бути не простим передатчиком знань, а озброювати знаннями, щоб з ними молоде покоління могло успішно будувати комунізм — хіба є щось вище, почесніше, ніж ця славна роль учителя школи країни Сталінської Конституції.

Учительський колектив, керований орденоносцем П. В. Щепкіним, з усією свідомістю значення покладених на нього обов'язків старається чесно здійснювати завдання комуністичного виховання.

Своє викладання основ наук учителі школи насичують фактами соціалістичного будівництва, фактами боротьби і перемог народів СРСР під проводом партії Леніна — Сталіна.

У своєму викладанні навчальних дисциплін учителі показують учням справжнє обличчя капіталістів, визискування людини людиною, навчають учнів ненавидіти всіх експлуататорів, мислити й почувати думками й почуттями мільйонів трудящих.

Ці завдання здійснюються й іншими лініями.

Одна з них — це політично-інформаційна робота вчителів.

Учнів учителі знайомлять з найважливішими політичними подіями, що відбуваються в СРСР і за кордоном. Керівники класів або розповідають учням про ці події, або читають газетний матеріал і відповідно його коментують.

Учениця 5 класу Н. Золочівська вмістила статтю в шкільній стінній газеті — „Ми обурені звірськими вчинками іспанських фашистів“. У цій статті читаємо:

„28 грудня в 5 класі були загальні збори. Ми на зборах прочитали в газеті про те, що фашисти запалили і потопили радянський теплоплав „Комсомол“. Всіх нас це дуже стурбувало. Ми ще більше ненавидимо цих підлих ворогів. На зборах я запропонувала зібрати гроші на побудову нового теплоплава. Мене піонери підтримали.

Хай знають фашисти, що це їм даром не пройде!“

Радянська дитина повним голосом від усього серця боліє за справу трудящих, за справу республіканської Іспанії, шле ганьбу й прокляття ненависним катам, мракобісам, ворогам людства.

Така робота ведеться в усіх класах — і в старших і в молодших. І діти молодших класів теж гостро реагують на всі події. Коли керівниця 3 класу вела розмову про події в Іспанії і розповідала учням, як фа-

¹ В. І. Ленін, „Твори“. Партвидав, т. XXIII, стор. 66.

шисти вбивають дітей і жінок, один учень підняв руку, сигналізував, що хоче говорити.

„Наталія Іванівна, — сказав він, — нам дідусь казав, що якби вони прийшли, так він би вилами всіх їх поколов; я дідусеві розказував, які фашисти звірячі“.

Дитина говорила по-дитячому, але за її словами відчувається більшовицьке виховання.

Велику роль відіграють революційні свята і відзначення важливих дат.

У простих доповідях педагоги з'ясовують значення цих свят і дат, у інсценівках, декламаціях викликають емоційне піднесення і почуття любові до трудящих усього світу і найгарячішої ненависті до їх ворогів.

Часто під час відзначення цих дат бере слово П. В. Щепкін. Його слова особливо впливають на дітей.

4/IX 1937 р. в школі відбувалися збори учнів старших класів, присвячені міжнародному юнацькому дню. Появу на зборах П. В. учні відзначили привітанням на його адресу. Після виступу викладача історії взяв слово П. В.:

„Який я радий бачити вас, діти, в цей день, коли ви вільно, радісно святкуєте день молоді всіх країн світу. У країнах, де панує капітал, молодь і діти провадять свій день, ховаючись у лісах, ярах, підвалах. Коли їх знаходять поліція, то дітей б'ють різками. Робітники і їх діти скрізь висувають гасло: „Геть війну“.

Ми одні працюємо вільно, ми одні щасливі. Треба нам ще більше, ще краще працювати. Нам треба розпізнавати всякого ворога, хоч би як він не притаївся. Ми повинні ще більше любити нашу дорогу батьківщину, нашого рідного Й. В. Сталіна. Ви повинні рости справжніми більшовиками.

Учіться ж, діти, добре. Учіться відмінно. Любіть батьківщину, ненавидьте ворогів“.

Проказані з піднесенням слова П. В. Щепкіна звучали дуже запально, вони захоплювали. Обличчя учнів ставали серйозні, мужні, в очах світилася воля боротися за комунізм.

Доповідь Й. В. Сталіна на пленумі ЦК ВКП(б) в лютому-березні 1937 р. учні читали колективно, читали колективно і доповідь В. М. Молотова на цьому пленумі.

Учні живуть політичним життям нашої країни, школа навчає їх розуміти процеси політичного, економічного, культурного життя, показує на прикладах, як партія Леніна — Сталіна веде СРСР від перемоги до перемоги, розтрощуючи все гниле, зрадницьке, вороже.

Дійове політичне виховання забезпечує те, що в школі ростуть патріоти своєї соціалістичної батьківщини, які гартують себе до праці, до героїчних подвигів на честь і славу своєї незрівняної країни.

„Ще будучи малим хлопцем, я, як тільки почую гул мотора, знаходив на небі літака і слідкував за ним, поки він не зникав за горизонтом. Тоді я поставив собі за мету бути пілотом. Тепер моя мрія може здійснитися...

Теплий, сонячний ранок. В небі ні хмароньки. На цей день призначений перший самостійний політ нового пілота. Яка радість! Сьогодні всі повинні скласти іспит на звання пілота. На аеродром, покритий зеленим килимом, виводять з ангара учбовий літак. Механіки останній раз перевіряють літак. Пілот підходить до літака, сідає в кабіну й жде сигналу. Мотор збільшує обороти. Помах прапорця стартера, і літак, відірвавшись від землі, набирає висоту...

Скоро посадка. Пілот знижується, іде на посадку. Сідає. Інструктор підбігає і з привітною усмішкою на губах каже пілотові: „Відмінно“.

Так уявляє перспективи свого майбутнього випускник 7 класу Петро Губа.

А. П. Чехов в одному з своїх оповідань описав безпросвітне, безперспективне нудіння, характерне для поміщицтва, цієї опори царату:

„Уряди не можуть дозволити жити на Місяці, бо на ньому через велике віддалення і недоступність його можна заховатись від повинностей дуже легко...

Ви вигадали й надрукували в своєму розумному творі, що ніби на найбільшому світілі, на сонці, є чорні плями. Цього не може бути, бо цього не може бути ніколи... І для чого нам плями, коли й без них можна обійтись?“ („Письмо донського поміщика Степана Владимировича Н к ученому соседу д-ру Фридриху“).

Донський поміщик, який персоніфікував собою все поміщицтво з царем, першим поміщиком, на чолі, відмовився від науки. Він і без науки міг обійтись.

А ось про що пише Дарія Сириця, випускниця 7 класу школи:

„Закінчивши сьомий клас, я буду й надалі продовжувати своє навчання, щоб закінчити десятій клас, і буду, як сказав товариш Сталін, вчитись, вчитись і вчитись на „відмінно“.

Коли закінчу десятій клас, я думаю вивчитися на пілота. Опанувавши добре аероплан, я намагатимусь на своїй сталевій птиці полетіти так високо, щоб дізнатися про життя на різних планетах.

Хоч і стану пілотом, але я не забуватиму своєї рідної школи імени нашого вчителя П. В. Щепкіна і завжди слатиму всім педагогам нашої школи, П. В. Щепкіну і любимому батькові нашої батьківщини Й. В. Сталіну палкий пілотський привіт“.

Донський поміщик, упевнений, що на планетах жити не можна, бо уряди не дозволять. Він знати нічого не хоче про те, що діється в світовому просторі. Все це йому байдуже.

15-річна дівчина, учениця радянської школи, захоплена перемогами радянської науки, соціалістичної техніки, захоплена славою Сталінських учнів, Героїв Радянського Союзу, навпаки, глибоко впевнена, що сталеві птиці країни Рад полетять і на інші планети.

І звітти Дарія Сириця слатиме великому Сталіну свій пілотський привіт.

Так можуть говорити, мріяти політично виховані діти, вірні сини своєї великої батьківщини.

Учениця 3 класу хоче стати астрономом, збудувати таку машину, щоб нею можна було полетіти на Місяць. Там вона збирається поставити „великий, великий червоний прапор, щоб маячив на весь світ“.

Де, в якій країні такі думки, такі мрії родяться в дитячих голівках?

У нас, в СРСР про славу своєї батьківщини мріє дитина 11 років.

Так, учні школи ім. П. В. Щепкіна ростуть радянськими патріотами, ентузіастами, сміливими, гордими за СРСР, повні любові до своєї країни, повні ненависті до капіталу, до фашистів.

Слово „вождь“ — це серце наше,
Вождь — це промені ясні!
За життя своє щасливе
Щиро дякуем тобі.

Цими словами вірша одного з учнів щаслива дівчина Щепкінської школи шле своє вітання, свою подяку великому вождеві народів Й. В. Сталіну.

ЮНІ ПІОНЕРИ В ШКОЛІ

У 1936/37 навчальному році в школі було 288 учнів. З них піонерів 168, жовтенят 120. Піонери були об'єднані в загони. Піонерських ланок по загонах було 16.

До кожного загону жовтенят прикріплені старші піонери. З ними вони розучують танки, пісні, різні гри, читають казки. Розповідають їм і про події в Іспанії.

Коли піонерка Маруся Губа розповідає дітям про перемоги республіканських військ, то в очах дітей загораються яскраві вогники задоволення. А коли каже вона про те, як фашисти знущуються над дітьми й жінками, то в дітей стискаються їх маленькі кулаки. У них палає ненависть до ворогів і любов до трудяшого люду.

Найкращий зразок у поведінці й навчанні дає загін ім. Шмідта.

Цікаво подивитись, як провадиться збір загону.

Про один такий збір загону розповідає старший вожатий школи: „Піонери намітили добре провести збір загону до дня Червоної Армії. Треба кожній ланці добре попрацювати, щоб збір загону пройшов весело й добре.

Розподілили обов'язки.

Голова загону Губа Петя розповість про те, як організувалася Червона Армія та про її перемоги.

Ланкова I ланки Серік Даша розкаже коротко біографію першого маршала Радянського Союзу наркома оборони К. Є. Ворошилова.

Ланкова II ланки — біографію С. М. Будьонного, маршала Радянського Союзу. Хору загону доручено виконати пісні, присвячені Червоній Армії і її керівникам: „Кантата Будьонного“, „Бити, бити нас хотіли“, „Пісня про Щорса“, „Пісня про Чапаєва“ й інші.

III ланка взялася готувати декілька фізкультурних номерів. Окремі піонери готували вірші, танки.

Енергійно готувалися всі. Змагалися, хто краще підготується. Незабаром прийшов довгожданий день. Зібралися всі піонери загону та запросили до себе й піонерів інших загонів.

Дуже весело пройшов збір. Танками й співами закінчили збір. Веселі поверталися піонери додому“.

Піонери випускають монтажі під назвою „Щасливе дитинство країни Рад“.

Коли ви заходите в коридор, то зразу звертають на себе вашу увагу своїм художнім оформленням монтажі: „Володимир Ленін“, „Героїчна Іспанія“, „О. С. Пушкін“, „Серго Орджонікідзе“.

Вожаті бувають вдома в піонерів, допомагають улаштувати куточки. У кожного піонера є куточок художньо оформлений. У більшості піонерів є свої книжки, невеличка бібліотечка.

Учні, піонери й жовтенята брали участь у районній олімпіаді. Загальношкільний хор співав пісні: „Пісню про Сталіна“, „Узник“.

Талановито виконували пісню про батьківщину (Зайцева Ольга, Богданова Клара, Чернова Марія). Добре виконувала танок „Кабардинку“ Рудяга Діна, учениця 7 класу.

Непогано виконав вірші „Партія веде“ Слюсар Іван, учень 3 класу. Гарно виконали татарський танок учні 3 класу.

КЕРІВНИКИ КЛАСІВ ВИКОНУЮТЬ СВОЇ ОБОВ'ЯЗКИ

П. В. Щепкін учить учителів своєї школи, як треба підходити до дітей, як розв'язувати складні ситуації, як здійснювати виховні завдання, підносити в той же час почуття власної гідності в дітей.

„Любіть дітей“, не один раз говорив П. В. учителям і своєї й інших шкіл. „Хто дітей не любить, — каже П. В., — хай не йде в педагоги“.

Отакою любов'ю, повагою до дітей, позбавленою в той же час всякого безпринципного пристосування до їх слабостей, характеризується ставлення вчителів до учнів.

Керівники класів тут справді піклуються про учнів доручених їм класів, знають свою відповідальність за них і стараються сумлінно виконувати свої обов'язки.

Класні керівники серйозну увагу приділяють організації умов для домашньої роботи учнів. Щоб діти мали свій стіл для готування уроків, щоб удома у них стало культурно, привітно — це було предметом турбот всіх керівників класів. Наслідки величезні. Рідко хто з учнів не має тепер свого робочого кутка вдома.

Портрети керівників партії та уряду, квіти прикрашають робочий куток учнів. На вікнах завісочки. На столі розпис уроків.

У любителів літератури на столах з'являються і портрети поетів та письменників: О. С. Пушкін, Т. Шевченко, А. П. Чехов і інші знайшли собі місце в хатах колгоспників. Весь СРСР урочисто відзначав сто-річчя з дня смерті великого Пушкіна. Кожен колгоспник віддав шану тому, хто в жорстокий вік нагая і різок Миколи І оспівував свободу.

Учні принесли Пушкіна, Чехова, Гоголя в селянську хату. Керівниця 3 класу розповідає:

„Учити дітей, виховувати дітей треба на яскравих прикладах. Я використовую газетний матеріал. Коли товариш Сталін був у своєї матері, я розповіла про це своїм дітям і підкреслила велику любов товариша Сталіна до всіх трудящих і поруч з тим до своїх батьків (матері). Тоді два моїх учні, батьки яких працюють на ХТЗ, у вихідний день поїхали до Харкова і повезли їм свої зошити показати; вони хотіли зробити їм приємно.

Часто з дітьми веду розмову про життя дітей і робітників за кордоном, важке, невеселе. І тут можна почути від дітей: „Хіба то життя?“

З учнями, що де в чому відстають, проваджу окремі заняття. Я не тільки допомагаю їм виконати навчальні завдання, не тільки роз'яснюю їм, а й вивчаю причини відставання учнів.

Раз на тиждень перевіряю, як діти читають художню літературу. Ще на початку року я умовилася, що коли хто прочитає яку книжку, він мусить переказати її зміст мені. Діти це зустріли добре, почали читати художню літературу один перед одним і розказувати мені. Тепер уже вони звикли й знають, що це їх обов'язок, і переказують з великим задоволенням. Особливо цінні й цікаві за змістом книжки я раджу купувати учням, щоб мати власні бібліотечки.

Ми випускаємо журнал творів учнів 3 класу. Діти дуже зацікавлені, пишуть вірші, оповідання. Це теж допомагає у справі виховання.

Велику увагу доводиться приділяти вивченню домашніх умов учнів. Я була декілька разів у кожного учня. Під час відвідування родин я проваджу роз'яснюючу роботу: пояснюю окремі питання про гігієну вдома, знайомлю батьків з правилами внутрішнього розпорядку в школі. Але поряд з цим ставлю великі вимоги в справі забезпечення дітей.

Мій клас змагається з 4 класом. Діти борються за те, щоб не було другорічників, щоб було більше відмінників. Часто чуєш — скаржаться вчителі інших шкіл, що діти неохайно ставляться до зошитів. Я добилася того, що в кожного учня зошит у належному вигляді. Робила я це так. Треба дітей привчити до акуратності, щоб їм самим було неприємно зробити у себе в зошиті кляксу. Пригадую, ще в підготовчому класі я взяла зошит, на першій сторінці приклеїла портрет Й. В. Сталіна, красиво оформила художньо і показала дітям. Їм дуже сподобалось; через деякий час у кожного учня в зошиті на першій сторінці з'явилися портрети товаришів Сталіна, Молотова, Ворошилова, Кагановича. Діти стали любити свої зошити, їм самим, бачу, неприємно зошит держати в неохайному вигляді.

Я передала їм любов до красивого письма. На кожному кроці, де тільки можна, показувала, як писати треба. За успіхи хвалю дитину. Це її заохочує до праці, бо коли дитина буде не зацікавлена, то робота, напевно, буде виконана погано.

Я почуваю, як діти з кожним днем ростуть, беруть нове і нове для життя, як вони стають розумнішими, кращими, більш свідомими“.

Керівник 6 класу так ділиться враженнями про свою роботу:
„Наша школа не раз одержувала „порушників“ з інших шкіл, де вони заважали працювати, дезорганізували учнів, нервували педагогічний колектив. Хочу розповісти про один з таких випадків. За згодою РВНО в нашу школу перевели з 1 липецької школи учня 7 класу З. Це було минулого навчального року, коли я був керівником 7 класу. Цей учень в 1 школі поводив себе неприємно: під час уроків ображав учителів, уроків не слухав і не учив, на уроках ловив мух і вишукував влучного випадку, щоб свою здобич кинути своєму товаришеві в обличчя.

Директор школи П. В. Щепкін взяв З. під особливий догляд.

Перед приходом цього учня до нашої школи відбулася спеціальна розмова директора зі мною, класним керівником, далі ми разом мали розмову з класом. В цій розмові ми намагались підготувати учнівську зустріч З., створити для нього гарні умови роботи і товариську допомогу.

П. В. своїм чулим підходом до дитини зумів переконати Ваню З. в потребі належного порядку в школі, познайомив з внутрішнім розпорядком школи. Виявилось, що Ваня З. досить розвинений, здоровий і розумний хлопець. Скоро почав користуватись авторитетом серед учнів. Останнє ми використали, щоб Ваню дужче зацікавити роботою, покласти більше відповідальності за навчання тощо. З. Ваню було обрано класним організатором, а пізніше і членом учкому (який в той час був у школі).

Ваня З. був дуже задоволений школою, її роботою, боровся за дисципліну в класі, часто розповідав про роботу своїх товаришів поза школою, а сам тримав себе так, щоб не викликати будьякого сумніву про себе в педагогів і учнів. Так, при допомозі свого улюбленого директора, ми всім колективом допомагаємо виправлятися учням, направленим до нас з інших шкіл.

Особливу увагу доводиться приділяти для попередження учнів від будьчого поганого.

Виявлення здібностей окремих учнів дуже допомагає в роботі класного керівника.

Так, у 6 класі учень Тесленко Михайло, що на початку року збирався кинути школу, зараз мріє про те, щоб навчання продовжувати далі, стати гарним художником. Цей скромний, замкнутий хлопець не показував свого вміння щодо малювання. Тільки розмова в класі про роботи на вільні теми, кому що більш подобається, допомогла виявити здібності Тесленка М.

Школа це зважила, допомагала йому олівцями, фарбами, папером, картинами тощо і таким способом зацікавила Тесленка школою і навчанням і особливо малюванням.

Такі випадки непоодинокі: 6 клас має таких художників, як Вербицька П., Удовик Г.; музикантів — Борзов Л., Ключаний, Макуменко; декламаторів — Михайлівський, Слюсар, Гребінка; майбутніх поетів — Михайлівський“.

ФОРМИ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

Школа весь час працює в дві зміни. Вже це дуже ускладнює справу успішного розгортання позакласної роботи. Проте ці труднощі зовсім не є мотив, щоб заспокоїтись і відмовитись від керівництва позашкільним життям дітей. Де люблять дітей, піклуються про них, де розуміють велику відповідальність перед країною за справу, доручену вчителю партією і урядом, там не пасують перед „умовами“, і організують їх.

Школа має свій хор. В його репертуарі — „Пісня про Сталіна“, „Партизанська“, „Пісня про Ворошилова“, чимало революційних пісень, народні українські і російські пісні. Хор співає і українською і російською мовами. На святах хор — неодмінний учасник. Співають у 2 голоси, переважно. Співають захоплено, з піднесенням. Співають і очима, і всім обличчям і всією ніби істотою.

На жаль, у хорі беруть участь самі дівчата. Є в школі і свій струнний оркестр.

І невеликий гурток „юних моделістів“ дещо робить. На уроках фізики виникла ідея зробити моделі. І взялися робити. Самі читали рекомендовані викладачем книжки, з ним консультувалися, монтували. Виготовили кілька діючих моделей, які літають і викликають захоплення менших дітей.

Фізичні вправи теж знаходять своїх любителів серед учнів школи. Чимало учнів щороку вдома роблять зарядкову гімнастику.

На святах виступають не тільки хор і оркестр школи, а і фізкультурний гурток.

Масові фізкультурні гри, ритмічна гімнастика, спеціальні фігури — все це міцно ввійшло в побут радянської школи, радянського села.

Волейбол — улюблена гра учнів. Він дає часто відпочинок і фізичну тренівку після годин класного навчання і домашніх навчань.

У Липецькій школі у пошані й інтерес до природи. 22 роки тут ведуться метеорологічні спостереження. Участь у цих спостереженнях беруть окремо учні молодших і окремо старших класів.

Увійшло в систему, що після першого уроку всі учні 1—4 класів колективно встановлюють показники погоди, і при них робляться відповідні умовні позначення температури, опадів, напрямку вітру і т. д.

Учні швидко знаходять відповіді на метеорологічні питання, вони звикли спостерігати погоду, добре знають, як її особливості треба фіксувати.

У шкільному природничому кабінеті (музеї) зберігаються за попередні роки зведені діаграми учнівських спостережень над змінами в природних явищах.

Поширена тут і натуралістична робота. Вона полягає не тільки в гербаризації рослин, колекціонуванні: це стало майже роботою масовою; гурток любителів природи поглибленіше вивчає природу. Він досліджує рослини, нотує зміни в їх розвитку, колективно читає і обговорює деякі книжки або статті з ботаніки чи зоології.

Чимало учнів люблять працювати в літературному гуртку. З якою охотою читали тут і обмірковували твори О. С. Пушкіна! З яким інтересом тут читають і коментують твори О. М. Горького!

Члени гуртка виявляють нахил до літературних спроб. Деякі з них зачитуються на гуртку. Дещо вміщається в літературному журналі, в шкільній стінній газеті.

Іноді вірші учнів з'являються і на сторінках районної газети „Колгоспник“.

У музеї школи ціла стіна відведена малюнкам дітей. Тут і український Чапаєв — овіяний народними легендами Щорс, тут і сам Чапаєв, тут і генії пера — О. С. Пушкін, М. Ю. Лермонтов, Т. Г. Шевченко. Дещо і з пейзажів — хоч їх і значно менше — теж написано чудовими дітьми.

Ми вище наводили відповідь П. В. Щепкіна інспекторові шкіл на запитання звіту — „чи є серед учнів здібні діти“.

П. В., який добре знав дітей, любив їх, як рідних, віддавав їм всього себе, завжди був упевнений у тому, що дітей трудового народу здібних, талановитих багато.

Та тільки радянська влада розкрила можливості для виявлення цих дитячих здібностей, талантів, для найповнішого розвитку їх.

Недаром діти дякують партії, Й. В. Сталіну за своє радісне, щасливе життя.
